

Обґрунтовується проект експериментального дослідження умов реалізації принципів та методичних підходів освіти для сталого розвитку (ОСР) в загальноосвітній школі України.

Обосновывается проект экспериментального исследования условий реализации принципов и методических подходов образования для устойчивого развития (ОУР) в общеобразовательной школе Украины.

The project of the experimental research on conditions of implementation of principles and methodological approaches of education for sustainable development (ESD) in Ukrainian secondary schools is substantiated.

УДК 37.091.2

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: НАЧЕРК ПРОЕКТУ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

В. Р. Ільченко

Упродовж двох останніх десятиліть освітня приділяють дедалі більшу увагу моделі освіти для сталого розвитку (ОСР). Відзначається участь світової освітянської спільноти в розробленні концепцій, планів дій ОСР у зв'язку з Декадою освіти для сталого розвитку, проголошеною ЮНЕСКО (2005 – 2014) [3]. У вітчизняній літературі не зустрічаємо науково обґрунтованих досліджень стосовно впровадження ОСР у педагогічну теорію і практику. Це, а також необхідність виконання основних напрямів "Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр." обумовлюють проведення на всеукраїнському рівні експериментального дослідження "Модернізація змісту загальної середньої освіти України на засадах освіти для сталого розвитку".

Висловимо своє бачення необхідності, мети і завдань експериментального дослідження з упровадження освіти для сталого розвитку у школах України.

У працях дослідників сталий розвиток визначається як соціоприродний процес, що забезпечує довготерміновий, неперервний соціально-економічний розвиток як нинішніх, так і майбутніх поколінь при високому ступені безпеки системи "людина-суспільство-природа" [1; 7].

Освіта на сучасному етапі розвитку суспільства розглядається як фундамент досягнення його сталого розвитку, інструмент позитивних змін у ставленні до довкілля та у свідомості й поведінці людей на користь сталості.

Завдання розробників змісту освіти для сталого розвитку, змісту всіх її освітніх галузей – встановити основи розкриття для учнів поняття сталого соціоприродного розвитку, принципи та методичні підходи освіти для сталого розвитку, зміст закономірностей, які діють в етносоціоприродному довкіллі, що забезпечує внутрішню стабіль-

ність етносу (нації) завдяки обміну його потоками речовини, енергії, інформації із середовищем життя [5; 6].

Україна виявляється однією з небагатьох країн, у якій дітей 1–2 класів позбавлено вивчення етносоціоприродного довкілля. В оновленому державному стандарті початкової освіти освітню галузь "Людина і світ", що була в попередні роки основою втілення цілісності етносоціоприродних знань, розділено на дві частини ("Природознавство" і "Суспільствознавство"); із навчальних планів вилучено інтегрований етносоціоприродний предмет "Я і Україна", відповідні йому курси "Я і Україна", "Я і Україна. Довкілля" вилучено з навчального процесу. Учні 1–2 класів будуть вивчати "Природознавство", зміст якого в попередні роки вивчався в 3–4 кл. за 70 год., а згідно з новими навчальними планами той самий зміст вивчатиметься в 1–4 кл. за 280 год.

Зауважимо, що за результатами міжнародного дослідження TIMSS (2007) українські школярі показали низький рівень початкової природничої освіти, а за кількістю учнів передового рівня знань Україна зайняла останнє місце (2 %). В той же час російські молодшокласники, які вивчають соціоприродознавчий предмет, показали близький до високого рівень природничої освіти і серед них 16 % з передовим рівнем знань [4].

Традиційна вітчизняна освіта відзначається надмірною фрагментарністю змісту, вузькопредметністю знань, що унеможливило формування цілісної картини світу, життєствердного образу світу учнів і, відповідно, життєствердної моделі світу українського суспільства, яка насамперед є умовою його сталого розвитку, довготермінового і безпечного функціонування.

Мета модернізації змісту освіти, на нашу думку, повинна полягати у поліпшенні якості освіти, переорієнтації освітнього процесу (навчальних планів, програм, підручників) на реалізацію в ньому принципів ОСР: соціоприродної справедливості (згідно з цим принципом нинішні й майбутні покоління, усі живі системи мають право на безпечне довкілля, задоволення життєво важливих потреб); комплексності (відповідно до чого у змісті освіти та навчальному процесі з усіх предметів втілюється єдність емоційного й раціонального сприйняття природи); фундаментальності, реалізація принципу якої досягається завдяки обґрунтуванню знань про соціоприродне довкілля людини, її зв'язки з довкіллям на основі загальних закономірностей; історичності (уроки в довкіллі пов'язуються з традиціями етносу, а формування цілісної картини світу, образу світу учнів – із засадами народної педагогіки); модульності (цей принцип уможлиблює появу набору освітнього курсу з окремих блоків (одноденних предметів), упровадження предметно-інтегративної системи, за якої окремі предмети об'єднуються за допомогою інтегративних днів (з метою узгодженого формування цілісної картини світу, образу світу); технологічності. Останній принцип передбачає використання змісту загальних закономірностей функціонування соціоприродного довкілля та ІКТ на уроках усіх предметів під час реалізації методичних підходів ОСР – формування цілісної картини світу, національного життєствердного образу світу, компетентності учнів у взаємодії з довкіллям, розв'язанні місцевих і національних проблем довкілля [4; 8].

Виходячи із вищесказаного, можна визначити завдання експерименту:

- перевірити ефективність зміни навчальних планів загальноосвітньої школи в аспекті зменшення кількості одноденних предметів, наявності в них предметів, що дають дитині змогу безпосередньо пізнавати етносоціоприродне та створене людиною довкілля, розвивати пізнавальну активність у процесі задоволення своїх природних потягів до дослідження та висновків, конструювання, комунікації та художнього представлення пізнаних об'єктів середовища життя;

- розробити та перевірити методику формування цілісної картини світу на основі змісту всіх предметів, життєствердного національного образу світу, компетентності взаємодіяти з довкіллям відповідно до принципу соціоприродної справедливості, проведення інтегративних днів у довкіллі;

- адаптувати зміни програм і підручників загальноосвітньої школи до навчальних планів та використовувати принципи і методичні підходи ОСР як онтодидактичну основу у процесі модернізації та переорієнтації чинних програм на запровадження з їхньою допомогою у навчальний процес освіти для сталого розвитку.

Очікувані результати експерименту за 2012 – 2018 рр.: поліпшення стану здоров'я учнів унаслідок зменшення статичного навантаження на дітей завдяки збільшенню занять у довкіллі; посилення компетентної складової змісту засвоєваних знань; зростання рівня розуміння учнями навчального матеріалу та досягнення ними природовідповідно високого рівня інтелекту; підвищення мотивації та інтересу до навчання, формування дослідницьких умінь, навичок; вироблення в учнів життєствердного образу світу, зменшення у них проявів агресії, ризикованої поведінки.

Результати експерименту пропонуються визначати за критеріями та показниками сформованості в учнів цілісної картини світу, образу світу, їхніх дослідницьких умінь; за предметними та когнітивними вимірами з природознавства й математики, що використовуються у міжнародних наукових дослідженнях (TIMSS та PISA).

У процесі експерименту може бути використано досвід цілісної освіти "Довкілля", яка втілює принципи та методичні підходи ОСР стосовно двох освітніх галузей – "Людина і світ" та "Природознавство" [2].

Запрошуємо до обговорення ідеї проекту всіх зацікавлених у розвитку освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Висоцька О. Є. *Освіта для сталого розвитку [Текст] : науково-методичний посібник / О. Є. Висоцька.* – Дніпропетровськ : Рол Принт, 2011. – 200 с.
2. Гуз К. Ж. *Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу / К. Ж. Гуз.* – Полтава : Довкілля – К., 2004. – 472 с.
3. *Декада ООН по освіті для сталого розвитку (2005-2014) [Електронний ресурс].* – Режим доступу : <http://www.unesco.kz>
4. Ильченко В. Р. *Модернизация содержания образования как национальная проблема / В. Р. Ильченко, К. Ж. Гуз // "Педагогика" : научно-теоретический журнал Российской академии образования.* – 2011. – № 4. – С. 4 – 10.
5. Огнев'юк В. О. *Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В. О. Огнев'юк – К. : Знання України, 2003.* – 448 с.
6. Толстоухов А. В. *Вплив природи на процес формування української ментальності / А. В. Толстоухов, С. П. Стоян // Філософія природи : монографія.* – К., 2006. – С. 146–166.
7. Урсул А. Д. *Безопасность через устойчивое развитие: философско-концептуальные проблемы [Электронный ресурс].* – Режим доступа: <http://parentalnotes.com/?p=329>
8. *UNESCO : National Strategies for ESD : Russian Federation (2011) [Електронний ресурс].* – Режим доступу : www.unesco.org/fr/env/esd/nap.html.

Стаття надійшла в редакцію 20.10.2011 ■

Бібліографічний опис цієї статті:

Ільченко В. Р. *Модернізація змісту загальної середньої освіти України на засадах освіти для сталого розвитку: начерк проекту експериментального дослідження / В. Р. Ільченко // Постметодика.* – 2011. – № 5(102). – С. 16–17.